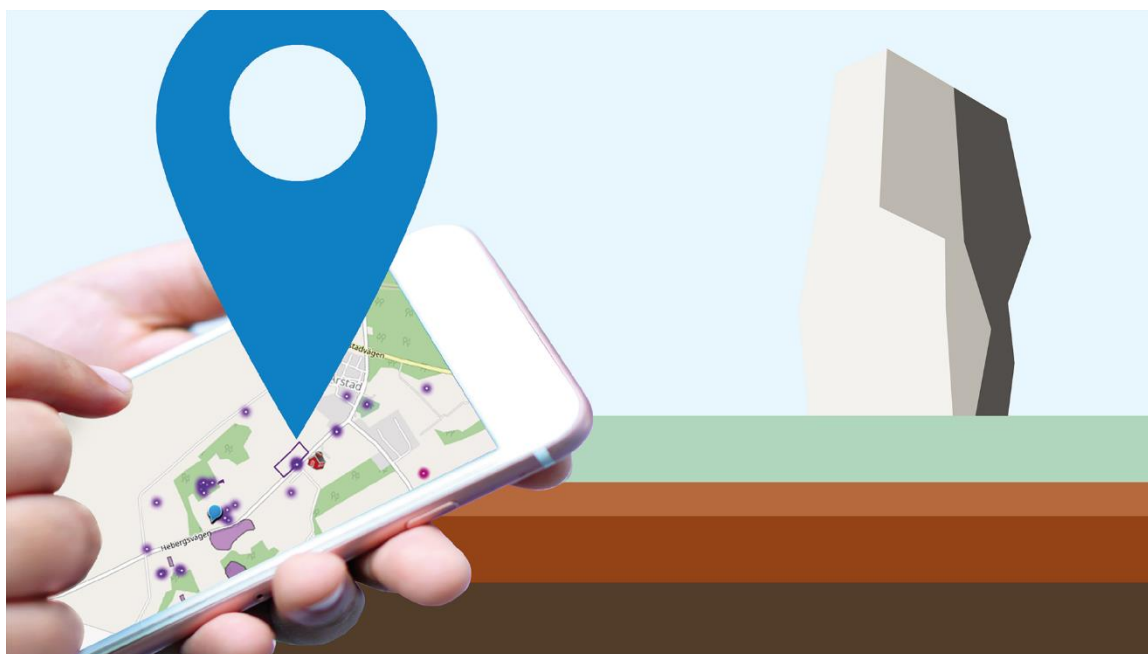

Stenstugan - stenkammargrav

Lärmaterial till fornlämning L1996:1923 nära din skola

Innehållsförteckning

Stenåldern och stenkammargraven Stenstugan	1
Bondestenåldern	1
Gravar under bondestenåldern	2
Stenkammargrav (Stenstugan)	2
Referenslista	3
Lärarhandledning och elevuppgift	4
Fornlämning	4
Besöksbarhet	4
Förklaring av elevuppgift (bilaga A)	4
Kopplingar till läroplanen - <i>Lgr 22</i>	4
Motivering av undervisningsmomentet	5
Referenser	5
Bilaga 1	6
Vägbeskrivning	6
Bilaga A	7
Elevtext om stenåldern	7
Bilaga B	8
Elevuppgift	8

Stenåldern och stenkammargraven Stenstugan

Stenåldern är det arkeologiska namnet på människans äldsta tid på jorden från det att man började tillverka redskap av sten. Stenåldern är den längsta perioden och kallas så eftersom det är bara saker av sten som är kvar idag, annat har multnat bort och blivit till jord. Stenåldern sträcker sig mellan år 12 000 f. Kr. och 1700 f. Kr. Det finns två perioder, äldre och yngre stenåldern, även kallade jägarstenåldern och bondestenåldern. Gränsen mellan perioderna markeras när man hittat spår av husdjur eller odlade växter på en plats. (Nationalencyklopedin [NE], u.å.).

Bondestenåldern

Termen bondestenåldern anger den period då odling och boskapsskötsel dominerade. Jakt, fiske och samlande bedrevs dock även under bondestenåldern. Människor hade lärt sig att tämja vilda kor, får och getter till husdjur. De hade även lärt sig att odla egen säd. Människor odlade olika sädesslag såsom vete och korn. De började även bygga långa trähus och gravar av sten under denna tidsperiod. (Nationalencyklopedin [NE], u.å.).

Människor började ägna sig åt odling och boskapsskötsel i södra Sverige 4000 f. Kr. Till skillnad från dagens jordbruk betade husdjuren fritt i skogen och jorden grävdes med hackor och spadar av trä under bondestenåldern (De Vries, 2022). Ytterligare nyheter var brukandet av keramik, byggandet av stora hus och storstensgravar (Baudou, 1999, s. 16).

Stenstugan. Foto: Johanna Petersson

Gravar under bondestenåldern

Storstensgravar kallas även megalitgravar eller stenkammargravar var inte endast avsedda att användas som gravplatser, utan markerade även territorium och en helig plats (Baudou, 1999, s. 16). Det finns nu ett 15-tal kända megalitgravar från tidiga bondestenålder i Halland, där ett 10-tal av dessa är av den äldsta formen, dös. Detta är det första synliga spåret som vi har från bönderna från stenåldern, då dösar endast byggdes mellan år 3300 f. Kr. och 3000 f. Kr. Megalitgravar i Halland byggdes ofta längs med kusten eftersom människorna bosatte sig här på grund av den fina brunjorden som fanns här (Westergaard, 2022, s. 51-52).

Stenkammargrav (Stenstugan)

Stenkammargraven är en megalitgrav, som är av den äldsta formen, kallat dös. Denna hög är ca 10 meter i diameter och 1 meter hög (Riksantikvarieämbetet, stenkammargrav). Stenkammargrav eller Stenstugan som den också kallas ligger i en by som heter Klastorp, en bit utanför Varberg. Graven har funnits här sedan år 3500 f. Kr. och låg då på en grusslänt, men idag har gruset schaktats bort och ligger på en två meter hög kulle ute på en åker. Kammaren som graven består av ligger för det mesta under jord (Udda flykter, u.å). Kammaren som stenarna bildar är fyrsidig, bestående av tre sidohällar och en takhäll, med småstenar mellan de större blocken. Inuti kammaren är det beväxt med hallonbuskar, på kanten är det några lövbuskar & rönnbuskar (Riksantikvarieämbetet, Stenkammargrav). Graven antas även tillhöra en boplatz som funnits i närheten i Klastorp (Riksantikvarieämbetet, boplatz).

Stenkammargraven. Bilder från Riksantikvarieämbetet - Fornsök, Sverige, Klastorp. Foto: Märten Sjöbeck's arkiv. Hämtad 5 oktober 2022

Referenslista

Baudou, E. (1999). Forntiden fram till 1000-talet. I H. A. Larsson (Red.), *Boken om Sveriges historia* (s. 9-23). Forum

De Vries, R. (14 maj 2022). *Bondestenålder*. So-rummet. <https://www.sorummet.se/kategorier/bondestenalder> - Hämtad 5 oktober 2022

Nationalencyklopedin (u.å). Stenåldern. - Hämtad 5 oktober 2022 från <http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/enkel/stenaldern>

Riksantikvarieämbetet. (u.å, före 2018) *Stenkammargrav*. Forsök. https://app.raa.se/open/fornsok/api/lamning/dokument/fil/aWlwYXg6Ly9vYmplY3RiYXNlLmRvY3VtZW50L2RvY3BhcnRpdGlubiMxNDEzNzIyNA==/L1996-1923-FMIS_H%C3%84NDELSER.pdf - Hämtad 5 oktober 2022

Riksantikvarieämbetet. (u.å, före 2018) *Boplats*. Forsök.

https://app.raa.se/open/fornsok/api/lamning/dokument/fil/aWlwYXg6Ly9vYmplY3RiYXNlLmRvY3VtZW50L2RvY3BhcnRpdGlubiMyNDk0NjY4/1507-0081-01-D.jpg?fbclid=IwAR1VIjn2vbc_ftwkIBuSCcl-XagbALvUqW4tVctinYIQnefx5NLVK3RiV4g - Hämtad 5 oktober 2022

Udda utflykter. (u.å) *Stenstugan*. https://uddautflykter.se/guide/halland/stenstugan/?fbclid=IwAR0dRR5lsa_pLUnLXIL716GWlF97-R2rQgGHlxEhY-OiXE0eZztEQ8tBQ3g

Westergaard, B. (2022). Kulturer möts - jordbruket kommer till Halland 4000-2200 f Kr. I P. Wiking-Faria (Red.), *Hallands historia: gränsland genom tiderna*. (s. 47-56). Halmstad: Hallands Akademi.

Lärohandledning och elevuppgift

Fornlämning

En fornlämning är område eller plats i landskapet där man hittat spår från tidigare människors liv och levnadsvillkor. Dessa kan vara synliga ovan mark, eller dolda under mark men även i vatten. Exempel på olika fornlämningar kan vara gravfält, gravplatser, boplatser eller olika former av hällristningar. En fornlämning är en skyddad plats, enligt kulturmiljölagen, vilket innebär att de inte får skadas eller förstöras (Nationalencyklopedin [NE], u.å.). Därav är det viktigt att vara försiktig och visa hänsyn när man rör sig kring dessa. Fornlämningen som denna lärohandledning kommer att beröra är Stenkammargraven, även kallad Stenstugan i Varbergs kommun, från bondestenåldern, med fornlämningsnummer: L1996:1923 och den ligger på en upphöjd kulle och är uppbyggd av flertalet stenar.

Besöksbarhet

Med utgångspunkt i Göthriks skola samt att man ska kunna ta sig till fornlämningen med cykel eller via gång, samt sett ur säkerhetsperspektivet har följande cykelvägar valts ut (se bilaga 1): Blå sträcka går längs en större väg, ca 4 km och tar ca 20 minuter med cykel. Vit sträcka, som vi rekommenderar för skolklasser, för säkerhetens skull, innefattar mindre byavägar, ca 6 km och tar ca 30 minuter.

Förklaring av elevuppgift (bilaga A)

Aktivitet planerad för årskurs 3. Elevuppgiften kräver förkunskap om stenåldern (elevtext för stenåldern, se bilaga A). Inför besöket ska ni gemensamt skapa en tankekarta (likt Ayla-modellen, se bilaga B) om hur man kan beskriva en människa, och beröra de aspekter som är viktiga. Väl på plats kommer eleverna i grupp om två, få upptäcka Stenkammargraven, de kommer att få uppgift att fundera på vem det kan vara som ligger begravd där. Till besöket har eleverna tillgång till tankekartan, papper och penna för att kunna göra anteckningar. När man kommer tillbaka till skolan kan eleverna utifrån från sina tankekartor, enskilt få skriva en fiktiv berättelse om personen som de tror ligger begravd i Stenkammargraven.

Kopplingar till läroplanen - Lgr 22

Norden befolkas. Människors levnadsvillkor under nordisk stenålder.

Syftet med undervisningsmomentet är att eleverna ska utveckla sina kunskaper om historiska förhållande, sett till nordiska stenåldern och människors levnadsvillkor under denna tid. Detta genom arbete med begrepp och textskrivande, med modeller (Skolverket, 2022, s. 180-185).

Motivering av undervisningsmomentet

För att väcka elevernas intresse och nyfikenhet utgår momenten från elevernas tankar och genom att få skapa sin egen fiktiva historiska person. Genom besöket kan det abstrakta med dåtidens levnadsvillkor bli mer konkret och bidra till att lärandet blir meningsfullt och spännande. Ayla- modellen stöttar eleverna i skrivandet, då innehållet får en struktur.

Referenser

Nationalencyklopedin (u.å). Fornlämning.

<http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/enkel/fornlaemning> (hämtad 2022-10-05)

Skolverket. (2022). *Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet*. Stockholm: Skolverket.

Udda utflykter. (u.å) *Stenstugan*.

https://uddautflykter.se/guide/halland/stenstugan/?fbclid=IwAR0dRR5lsa_pLUuLXIL716GWIF97-R2rQgGHlxEhY-OiXE0eZztEQ8tBQ3

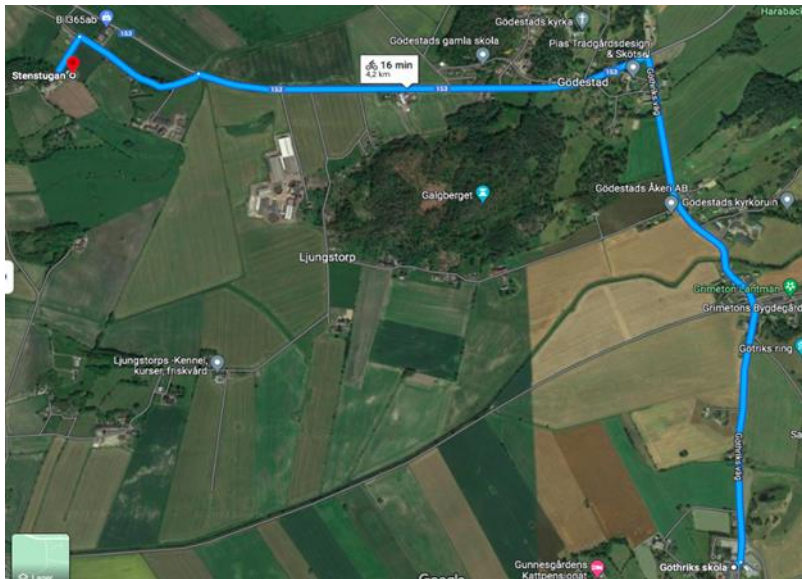
Bilaga 1

Vägbeskrivning

Blåa sträckan. Skärmbild tagen från Google maps, med utritad sträcka från Göthriks skola till Stenkammaren. Klastorp. Skärmbild: student.

Vita sträckan. Skärmbild tagen från Google maps, med utritad sträcka från Göthriks skola till Stenkammaren. Klastorp. Skärmbild: student.

Adress till fornlämning Stenkammargraven: Klastorp, 432 91 Varberg
Koordinater: [57.131662, 12.353160](https://www.google.com/maps/place/43291+Varberg/@57.131662,12.353160,15z)

Bilaga A

Elevtext om stenåldern

Innan det blev stenålder var hela Norden täckt av tjock is. När isen som låg över Sverige smälte kom de första människorna hit. De första människorna kallades för jägare, eftersom de jagade olika djur, som exempelvis älg, vildsvin och fisk.

Jägarna hade inget fast hem, utan de levde i hyddor för att lätt kunna flytta. De skapade många saker av sten, det är därför det kallas för stenåldern. Jägarna använde sten som verktyg, till matlagning och till jakt.

Livet var jämfört med idag ganska jobbigt. Man fick jaga och plocka sin egen mat ute i naturen. För att hålla sig varm gjorde man upp en eld. Kläderna var gjorda av skinn och päls från döda djur

Efter många år blev jägare till bönder. Bönderna byggde stora hus, hade husdjur och odlade sin egen mat. Det gjorde att de inte flyttade runt så som jägarna gjorde.

När människor och djur dog begravde man dem tillsammans med presenter, som de skulle få ta med sig till nästa liv. Att man skulle få leva ett nytt liv efter döden var något man trodde på under stenåldern.

Stenåldersyxor. Stiftelsen Hallands läns museers magasin, Slottsmöllan. Foto: student.

Bilaga B

Elevuppgift

Elevuppgiften som kopplas till besöket på Stenkammargraven grundar sig i de kunskaper eleverna besitter om stenåldern. Dessa kunskaper kommer de bland annat att ha fått genom elevtexten för stenåldern (bilaga A), samt den faktatext som är skriven kring stenåldern och stenkammargraven. Gemensamt inför besöket skapar man en tankekarta kring hur man kan beskriva en människa och vad som är viktigt att ta upp, enligt Ayla-modellen.

För bild och närmre instruktioner, se Stymne, A-C. (2020) *Att bli lärare i SO*, s 129.

Järnåldern

Politiskt liv Tankeliv Ekonomiskt liv Socialt liv

Gör en tankekarta:

VEM

Fattig/rik Kön Ålder Kläder Familj Boende

Begrepp som berörs och beaktas:

Sten

Stenåldern

Grav

Dös

Jordbruk

Kammare

Boende

Klädsel

Familj

Denna lärarhandledning har författats av studenter vid Högskolan i Halmstad hösten 2022. Studenterna gick sista året på programmet Grundlärarutbildning (åk F-3).

Framtagandet av lärarhandledningarna är ett samverkansprojekt mellan Region Halland - Kultur i Halland och Högskolan i Halmstad. Lärarhandledningarna har tagits fram inom ramen för Grundlärarutbildningen (åk F-3) och satsningen Expedition kulturarv – digital kulturmiljökarta för skolan. Syftet är att studenterna ska få utveckla sina kunskaper och tillämpa dem i praktiken och att skolelever i Halland ska få tillgång till högkvalitativa lärarhandledningar kring sin lokalhistoria.

Lärarhandledningarna får endast användas i undervisningssyfte.

Kontakt Kultur i Halland:

Johanna Petersson

Kulturarvsutvecklare

Johanna.e.petersson@regionhalland.se

Kontakt Högskolan i Halmstad:

Åsa Bengtsson

Programansvarig för Grundlärarutbildningarna åk F-3/åk 4-6.

asa.bengtsson@hh.se

